

GLOSZY

Glosa do wyroku Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2023 r., I KK 255/23¹

DOI:10.53024/8.1.53.2024

CZESŁAW P. KŁAK*

STRESZCZENIE

Glosa dotyczy możliwości wydania wyroku nakazowego w polskim procesie karnym. Sąd Najwyższy trafnie wskazał, że sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli okoliczności czynu i wina oskarżonego, na podstawie zebranych dowodów, nie budzą wątpliwości, zaś ich brak oznacza, że nie ma ich zarówno odnośnie do sprawstwa danego czynu, winy oskarżonego, wypełnienia wszystkich znamion tego czynu, przy uwzględnieniu wszystkich dowodów przedstawionych w akcie oskarżenia. Nie można jednak zgodzić się z uwagą Sądu Najwyższego sugerującą, iż brak przyznania się oskarżonego do winy niemożliwym czyni wydanie wyroku nakazowego.

Słowa kluczowe: postępowanie nakazowe, wyrok nakazowy

W uzasadnieniu glosowanego wyroku Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli okoliczności czynu i wina oskarżonego, na podstawie zebranych dowodów, nie budzą wątpliwości. Brak tych wątpliwości oznacza, że nie ma ich zarówno odnośnie do sprawstwa danego czynu, winy oskarżonego, wypełnienia wszystkich znamion tego czynu, przy uwzględnieniu wszystkich dowodów przedstawionych w akcie oskarżenia. Stanowisko to nie budzi żadnych wątpliwości, znajduje bowiem pełne umocowanie w brzmieniu art. 500

* Czesław P. Klak – prof. dr hab., kierownik Katedry Prawa Karnego, Kryminologii i Postępowania Karnego oraz Dyrektor Ośrodka Kryminalistyki i Nauk Sądowych Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, prokurator Prokuratury Krajowej, Zastępca Dyrektora Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury kierujący Ośrodkiem Aplikacji Prokuratorskiej, członek Rady Legislacyjnej przy Prezisie Rady Ministrów, ORCID: 0000-0002-2886-4770.

¹ Publ.: LEX nr 3637346

§ 1 i 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego² (dalej: k.p.k.). Jednocześnie podzielono pogląd zawarty w kasacji Prokuratora Generalnego przyjmując że „Zasadnie wskazano zarówno na okoliczność, że skazany Ł.S. nie przyznał się do winy [...], a jednocześnie nie została prawidłowo zweryfikowana przedstawiona przez niego linia obrony”. Stanowisko to nie zostało szerzej uzasadnione, a warto się nad nim pochylić, gdyż ma ono istotne znaczenie zarówno z punktu widzenia dogmatycznego (w kontekście modelu postępowania nakazowego w polskim procesie karnym), jak i praktycznego (ze względu na jego skutki procesowe – brak przyznania się do winy jako okoliczność determinująca brak podstaw do rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym).

W pierwszej kolejności należy wskazać, że ustawa procesowa nie wymaga przyznania się oskarżonego do winy, jako warunku rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym. Taki wniosek wynika wyraźnie i jednoznacznie z brzmienia art. 500 § 1 i 3 k.p.k. Inne rozwiązanie przyjęto w art. 335 § 1 k.p.k., *expressis verbis* uzależniając możliwość złożenia wniosku o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego od przyznania się oskarżonego do winy, przy czym przyjęto dodatkowo, że w świetle jego wyjaśnień okoliczności popełnienia przestępstwa i wina nie mogą budzić wątpliwości. W art. 500 § 3 k.p.k. ustanowiono, że sąd może wydać wyrok nakazowy, jeżeli na podstawie zebranych materiałów (w postępowaniu przygotowawczym – art. 500 § 1 k.p.k.) okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Ustawa procesowa nie wiąże braku wątpliwości odnośnie do okoliczności czynu i wina oskarżonego z jego wyjaśnieniami, w których przyznaje się do winy. Z punktu widzenia art. 500 § 1 i 3 k.p.k. nie jest wymagane, aby na etapie postępowania przygotowawczego podejrzany złożył wyjaśnienia, a tym bardziej nie jest wymagane, aby przyznał się do winy. To okoliczności czynu i wina oskarżonego nie mają budzić wątpliwości w świetle całego zgromadzonego materiału dowodowego, a ten wymóg nie jest równoznaczny z przyznaniem się oskarżonego do winy. Innymi słowy, sformułowanie, że okoliczności czynu nie budzą wątpliwości nie oznacza zatem, iż ustawa wymaga, aby oskarżony przyznał się do winy³. Słuszny jest pogląd, że jeżeli ustawa uzależnia zastosowanie danej instytucji procesowej od przyznania się oskarżonego do winy, wyraźnie taki wymóg formułuje⁴. W związku z powyższym w doktrynie zasadnie przyjmuje się, że okoliczność, iż oskarżony nie przyznał się do winy w toku postępowania przygotowawczego nie wyłącza badania, czy spełniony jest warunek braku

² Dz.U. z 2024 r. poz. 37.

³ J. Grajewski, [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Kraków 2003, s. 829; A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 263; T. Grzegorzcyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, s. 881; G.A. Zarański, *Wniosek o skazanie bez rozprawy – kilka uwag i spostrzeżeń praktycznych*, „Prokurator” 2004, nr 2, s. 57.

⁴ R.A. Stefański, *Skazanie bez rozprawy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 6, s. 29.

wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu⁵, nie jest więc apriorycznie wykluczone wydanie w takiej sytuacji wyroku nakazowego⁶. Z kolei samo przyznanie się do winy nie musi oznaczać, że okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości – przyznanie się do winy, które nie znajduje potwierdzenia w zgromadzonym w sprawie materiale dowodowym nie uzasadnia skierowania sprawy na posiedzenie w celu wydania wyroku nakazowego⁷.

Odnotować należy, że w doktrynie wskazano iż brak wątpliwości co do okoliczności czynu wiążąc się będzie w większości przypadków z przyznaniem się oskarżonego do winy⁸, gdyż takie oświadczenie oskarżonego ma zasadnicze znaczenie⁹, będące punktem wyjścia do poczynienia lub weryfikacji ustaleń faktycznych w sprawie, ale samo przyznanie się do winy nie jest – moim zdaniem – wystarczające. Tym samym – w świetle tego poglądu – rozpoznanie danej sprawy w postępowaniu nakazowym powinno być regułą w sytuacji (oczywiście, gdy wystąpią wszystkie przesłanki pozytywne i brak będzie przesłanek negatywnych), gdy z jednej strony istnieć będą przekonujące dowody winy oskarżonego, a z drugiej, gdy sam oskarżony przyzna się do winy i złoży wyjaśnienia, które znajdą potwierdzenie w zebranych materiale dowodowym. Dlatego też przyjmuje się, że wydanie wyroku nakazowego możliwe jest przede wszystkim w przypadku, gdy oskarżony przyzna się do winy w toku postępowania przygotowawczego¹⁰, a zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdzi jego słowa¹¹. W sytuacji, gdy oskarżony nie przyznaje się do winy i jednocześnie brak jest dowodów wskazujących na jego sprawstwo, wyrok nakazowy nie może być wydany, gdyż przesłanka o której mowa w art. 500 § 3 k.p.k. nie jest spełniona, ale nie dlatego, że nie złożył on oświadczenia o przyznaniu się do winy, lecz dlatego, iż zebrany w sprawie materiał dowodowy, oceniany łącznie i całościowo, nie daje podstaw do przyjęcia, że wina i okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości¹².

W uzasadnieniu glosowanego wyroku Sąd Najwyższy trafnie wskazał na konieczność weryfikacji wyjaśnień oskarżonego. Dotyczy to jednak nie tylko tych, w których nie przyznaje się do winy, ale także tych, w których składa oświadczenie o przyznaniu się do winy. Każde wyjaśnienia oskarżonego wymagają weryfikacji, w tym konfrontacji z zebrany w sprawie materiałem dowodowym. Tego wymaga art. 500 § 1 i 3

⁵ Postanowienie SN z 27.11.2003 r., V KK 301/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 9.

⁶ A. Czapięgo, *Wyjaśnienia oskarżonego jako środek dowodowy w procesie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2001, nr 1, s. 72-73.

⁷ K. Eichstaedt, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, LEX/el 2024, teza 8 do art. 500.

⁸ M. Kalitowski, [w:] M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2001, s. 65.

⁹ P. Hofmański, E. Sądziak, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2004, s. 730.

¹⁰ A. Pawłowska, *Postępowanie nakazowe w kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 1, s. 122.

¹¹ C.P. Klak, *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2008, s. 72.

¹² Wyrok SN z 23.02.2012 r., III KK 480/11, LEX nr 1119531.

k.p.k. Nie tylko zatem brak przyznania się do winy prowadzi do konieczności oceny, czy okoliczności czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości. Jeżeli oskarżony nie przyznaje się do winy i złożył wyjaśnienia, w których przedstawia własną wersję zdarzenia, niezbędne jest zweryfikowanie jego linii obrony, przy czym jeżeli nie jest to możliwe w oparciu o materiał dowodowy zebrany w postępowaniu przygotowawczym, wydanie wyroku nakazowego jest niedopuszczalne, a sprawa powinna być rozpoznana na zasadach ogólnych. Brak przyznania się oskarżonego do winy przy jednoczesnym przedstawieniu przez niego linii obrony nie oznacza automatycznie, że zachodzą wątpliwości odnośnie do okoliczności czynu i jego winy. Będzie tak, jeżeli brak będzie możliwości jej zweryfikowania bez konieczności przeprowadzenia rozprawy. Jeżeli zatem niezbędne będzie przeprowadzenie postępowania dowodowego przez sąd, rozpoznanie sprawy w postępowaniu nakazowym nie powinno mieć miejsca. Tylko w przypadku, w którym materiał dowodowy będzie zupełny i możliwe będzie zweryfikowanie na jego podstawie linii obrony oskarżonego – sąd może rozpoznać sprawę w trybie nakazowym.

Finalnie podzielić należy pogląd Sądu Najwyższego, iż brak przyznania się oskarżonego do winy, przy jednoczesnym niezweryfikowaniu zaprezentowanej przez niego linii obrony wyklucza możliwość rozpoznania sprawy w postępowaniu nakazowym i wydania wyroku nakazowego. Nie można natomiast uznać, że sam brak przyznania się oskarżonego do winy, przy jednoczesnym złożeniu wyjaśnień kwestionujących przypisanie mu odpowiedzialności karnej, automatycznie powoduje wystąpienie wątpliwości odnośnie do okoliczności czynu i winy oskarżonego. Sam fakt, że ten kwestionuje zarzut oskarżenia nie prowadzi do takich wątpliwości. Jest to prawo oskarżonego, z którego może korzystać wedle swego uznania. Rolą sądu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy zebrany w sprawie materiał dowodowy – przedstawiony przez oskarżyciela – pozwala na przyjęcie odpowiedzialności karnej oskarżonego. Sąd nie jest w tej materii związany jego stanowiskiem i może przyjąć, że mimo podnoszonych przez niego wątpliwości, materiał dowodowy jest spójny i pozwala na skazanie. W takim przypadku sąd może wydać wyrok nakazowy, zaś oskarżony może wnieść sprzeciw (art. 506 § 1 k.p.k.), co skutkować będzie rozpoznaniem sprawy na zasadach ogólnych (art. 506 § 3 k.p.k.).

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37).

LITERATURA

Czapigo A., *Wyjaśnienia oskarżonego jako środek dowodowy w procesie karnym*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2001, nr 1.

- Eichstaedt K., [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz aktualizowany*, LEX/el 2024.
- Grajewski J., [w:] J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Kraków 2003.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, Warszawa 2004.
- Kalitowski M., [w:] M. Kalitowski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Gdańsk 2001.
- Kłak C.P., *Postępowanie nakazowe w polskim procesie karnym a ochrona praw człowieka*, Warszawa 2008.
- Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Pawłowska A., *Postępowanie nakazowe w kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 1.
- Stefański R.A., *Skazanie bez rozprawy w znowelizowanym kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 6.
- Zarański G.A., *Wniosek o skazanie bez rozprawy – kilka uwag i spostrzeżeń praktycznych*, „Prokurator” 2004, nr 2.

ORZECZNICTWO

Wyrok SN z 23.02.2012 r., III KK 480/11, LEX nr 1119531.

Postanowienie SN z 27.11.2003 r., V KK 301/03, OSNKW 2004, nr 1, poz. 9.

Gloss to the judgment of the Supreme Court of December 5, 2023, I KK 255/23

ABSTRACT

The commentary concerns the possibility of issuing a penal order in a Polish criminal trial. The Supreme Court rightly pointed out that the court may issue a penal order judgment if, based on the evidence collected, the circumstances of the act and the guilt of the accused do not raise any doubts, and the lack of such doubts means that there are no doubts regarding the perpetration of a given act, the guilt of the accused, and the fulfillment of all the features of this act, taking into account all the evidence presented in the indictment. However, we cannot agree with the Supreme Court's comment that the lack of a confession by the accused makes it impossible to issue a penal order.

Keywords: penal order proceedings, penal order judgment

